

جمله بعد چنین است :

«هر عملی که پیمانکار نسبت به کارهای اداره از طریق شرکت با اشخاص دیگر و شرکتها انجام نماید باید قبل از مناقصه مربوطه انجام شده باشد»

ملاحظه این جمله با توجه بمطالب و بحث بالا کافی است معلوم دارد که از چند جهت مطلب آن باید مورد انتقاد واقع گردد :

اولاً این جمله با جمله ماقبل تعارض دارد زیرا از مفاد جمله قبل آن چنین برمیآید که پس از گذشتن پیمان پیمانکار حق دارد با اجازه وزارت تمام یا قسمتی از تعهدات را بدیگری انتقال دهد در حالی که در این جمله اخیر صحبت از زمان قبل از مناقصه است. ثانیاً معلوم نیست منظور از پیچ و خم دادن مطلب چیست؛ یا واگذاری کار بدست دوم مجاز است یا نیست اگر مجاز باشد که این عمل پس از عقد پیمان باید صورت گیرد و اگر هم انتقال یا واگذاری بدیگری را مجاز ندانند در آن صورت نه قبل از مناقصه و نه بعد از آن نمیتوان باینکار مبادرت ورزید.

اما مسأله شرکت پیمانکار با اشخاص یا شرکتهای دیگر اصولاً این موضوع مربوط بشخص او میباشد و اگر تشکیل شرکت داد باید پیش از امضای پیمان اساسنامه و کلیه اطلاعات مربوط بسرمایه و سازمان شرکت را با اداره تسلیم نماید.

چنانکه در قسمت آخر این بند مذکور است :

«شرکت تا موقع تحویل قطعی عملیات و استرداد وجه الضمان از هر گونه تغییرات اساسی که راجع با اساسنامه و سازمان خود میدهد باید مرتباً اداره را آگاه سازد. اینگونه تغییرات نباید طوری باشد که در ترتیب و ادامه کارهایی که شرکت بعهد گرفته است اختلافات اساسی تولید نماید و باین لحاظ بدون موافقت قبلی اداره نباید از سرمایه شرکت کاسته شود و یا نسبت بمدیران امور رفتی تغییراتی بدهند».

هر گاه پیمانکار شرایط فوق را رعایت ننمود رفتار او بمنزله انتقال قرارداد بغیر تلقی گشته و بالنتیجه بلغوپیمان و ضبط تضمین و وجه الضمان شرکت مبادرت خواهد شد.

۴۰- موارد فسخ پیمان و ترتیب انجام بقیه کار- این بند از دفترچه شرایط

همگانی چون از نظر موضوع اهمیت بسیار دارد عین آنرا نقل مینماییم :

۱- در صورت غیبت بدون اجازه یا فوت یا ورشکستگی پیمانکار همچنین هر گاه

باداره معلوم شود که پیمانکار از اجرای يك یا کلیه مواد و مقررات پیمان و ضوابط آن کلاً

با بعضاً استتکاف نموده است و با آنکه تهیه وسائل و ادوات کار و یا انجام عملیات و یا تأدیه دستمزد کارگران را بتأخیر انداخته است همچنین در صورتیکه مسلم گردد که پیمانکار قادر نیست عملیات مورد پیمان را طبق مقررات و در مدت‌های معینه انجام دهد و در ظرف ضرب الاجل پانزده روز که باور داده میشود وسائل توسعه و پیشرفت کار را فراهم سازد و نواقص کار خود را کاملاً مرتفع نماید اداره با تصویب وزارت پیمان را فسخ و بقیه عملیات یا قسمتی از آنرا بهزینه پیمانکار بطور امانی یا مقاطعه انجام خواهد داد.

انتخاب یکی از دو شق مذکور (امانی یا مقاطعه) جهت اتمام عملیات باقیمانده مطابق بنابشخیص و نظر اداره است و پیمانکار حق هیچگونه اعتراضی از این لحاظ ندارد. بلافاصله پس از فسخ پیمان کلیه بستانکاری پیمانکار و تضمین حسن انجام تعهد و وجه الضمان او در اختیار وزارت قرار خواهد گرفت و نیز کارگزاران و تأسیسات آن و معادن سنگ و شن و ادوات و افزار کار و ماشین آلات و وسائل نقلیه و ریل و دکویل و مصالح ذخیره شده و بالآخره کلیه وسائل و مصالحی که در محوطه عملیات پیمانکار تعلق دارد تصرف و تملک شده و برای اتمام عملیات بطور امانی یا مقاطعه مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

سیاهه کلیه اشیائی که بشرح فوق تملک میشود بوسیله مهندس ناظر و یا نماینده مخصوص اداره با حضور پیمانکار و در صورت استتکاف او با حضور دونفر شاهد تنظیم و قیمت آنها را نیز طرفین یا بطریق دوستانه و یا از طریق ارجاع بنخبه تعیین خواهند نمود و در صورتیکه پیمانکار یا نماینده مختار او برای تقویم اشیاء تملک شده حاضر نشوند تقویم آنها بوسیله دونفر کارشناس صورت میگردد و پیمانکار حق اعتراض نخواهد داشت.

پس از آنکه عملیات موضوع پیمان با تمام رسید صورت کار کرد قطعی مطابق مندرجات بند دهم این دفترچه تنظیم میگردد.

کلیه مخارج ساختمانی و اداری و استخدامی که وزارت پس از فسخ پیمان برای اتمام عملیات بمصرف رسانیده است جزء بدهی پیمانکار منظور خواهد شد.

هر گاه مشاهده شد که مجموع مخارجی که وزارت برای انجام کارهای باقیمانده نموده است بیش از موجودی وضعیت قطعی است مابه التفاوت بعهد پیمانکار بوده و وزارت بدون احتیاج بصدور اظهارنامه و یا اقدام قضائی مابه التفاوت را از موجودی تضمین و وجه الضمان برداشت خواهد نمود و اگر از این دو محل تأمین نشد بقیه آن از طریق محاکم صالحه از پیمانکار وصول خواهد شد و چنانچه برعکس تفاوتی که حاصل شده بایمن پیمانکار

باشد تفاوت مزبور پیمانکار پرداخت نشده و بوزارت تعلق دارد.
 کلیه فهرستها و رسیدهای مبالغی که برای اتمام کار از طرف وزارت بمصرف رسیده است باید بدون استثناء بامضای پیمانکار یا نماینده او یا مهندس بازربین وزارتتی برسد.
 چنانچه پیمانکار یا نماینده او از امضای اسناد مزبور استنکاف نمایند پرداخت وجوه در حضور دو گواه بیطرف و صالح بعمل خواهد آمد.

وزارت مجبور نیست برای استفاده از حقوق خود مندرجه در این بند بدادگاه مراجعه نموده و یا تشریفات قضائی دیگری را از قبیل ابلاغ رسمی - صدور قرار یا حکم یا تحصیل تراضی پیمانکار انجام دهد.

چه این بند (بند بیستم دفترچه شرایط کلی) بمنزله وکالت کلی میباشد که از طرف پیمانکار بوزارت داده میشود تا در موقع بدون اجازه خاص بتواند تدابیر لازمه را اتخاذ و از حقوقی که در آن قید گردیده است استفاده نماید.

۴ - فسخ پیمان در موارد قوه قاهره - قسمت دوم از این بند نیز از قسمتهای بسیار مهم دفترچه شرایط میباشد ما فعلاً بقیه این بند و بندهای بعد را تا آخر از همان قرار که در «دفترچه شرایط کلی» وزارت راه مندرج است نقل مینمائیم تا بعد همین موضوعها را از نظر اصول کلی و علمی مورد بحث و مذاقه قرار دهیم.

اینک عین متن :

«هر گاه وزارت بنا بجهاتی از انجام کارهای موضوع پیمان صرف نظر نماید در اینصورت حسابهای طرفین بطور دوستانه و آریز شده تصمین و کسور وجه الضمان بیدرنگ پیمانکار مسترد میگردد.

و آریز حساب بر طبق صورت کار کرد قطعی عملیات انجام شده و مصالح موجوده در کار گاه که مطابق بند دهم این دفترچه تنظیم شده است بعمل خواهد آمد.

بعلاوه چون ممکن است پیمانکار بابت تهیه مقدمات کارهایی که بعد از اتمام آن صرف نظر شده اقداماتی کرده و همچنین بابت هزینه تأسیسات مکانیکی که فراهم شده و مورد لزوم تمام کارها بوده است و نیز بابت فراهم کردن پول و غیره مخارجی کرده باشد بنا بر این پیمانکار حق دریافت جبران خسارتی بمیزان عادله که مورد موافقت وزارت هم باشد خواهد داشت. ولی پیمانکار از بابت سودی که ممکن بود از اتمام کار نیمه تمام عاید او شود حق مطالبه خسارت نخواهد داشت.

۲۱- عدم بکارگماشتن (۱) کارمندان دولتی و کارگران مشمول - پیمانکار

حق ندارد کارمندان شاغل ادارات دولتی را بدون اجازه کتبی مقامات متبوعه آنها استخدام کند .

استخدام کارمندان و کارگرانی که شناسنامه نداشته باشند ممنوع است .

پیمانکار باید از استخدام مشمولینی که دفترچه خدمت نظام وظیفه یا ورقة معافی دائمی یا ورقة معافی بعثت تکفل صادره از آخرین مجلس سربازگیری محل خود در دست نداشته باشند خودداری نماید .

۲۲- راههای موقتی و نصب علائم خطر - پیمانکار باید راههای موقتی در

محوطه عملیات خود را که بخرج وزارت ساخته شده است بشرخ مندرجه (۲) در پیمان تعمیر و نگاهداری نموده و در زمستان نیز آنها را برف رویی کند بقسمی که در هر موقع عبور وسائط نقلیه از آن خطوط بدون مانع میسر باشد .

در صورتیکه پیمانکار از نگاهداری راههای نامبرده بطور رضایت بخش خودداری نماید اداره حق خواهد داشت که عملیات لازمه را برای منظور فوق بهزینه پیمانکار انجام دهد .

پیمانکار مکلف است که بر حسب دستور مهندس اداره راههای موقتی جدیدی در مقابل پرداخت مبلغی بر طبق فهرست بها بسازد یا راههای موقتی موجود را منحرف نماید بدیدهی است که ساختمان راههای ارتباطی بین کارگاههای پیمانکار بعهده خود مشارالیه میباشد بعلاوه پیمانکار موظف است چه در روز و چه در شب کلیه علامات معموله را برای راهنمایی رانندگان وسائط نقلیه و علائم خطر در محل کارگاهها و همچنین هدایت آنان

۱- معلوم نیست اصرار در استعمال کلمه ها و واژه های عربی در زبان فارسی در مواردی نیز که هیچگونه ضرورتی ندارد بچه علت میباشد . مگر نمیتوان بجای کلمه مرکب و دراز و ناهنجار «عدم بکارگماشتن» فارسی ساده و کوتاه تر و آسان تر آنرا که «بکارنگماشتن» است بکار برد ؟

۲- در زبان عربی وقتی موصوف مفرد باشد صفت آن در تانیث و تذكیر با آن مطابقه مینماید اما وقتی در فارسی بکار برده شود این مطابقت جائز نیست زیرا در زبان فارسی مذکر و مؤنثی در کار نیست - حال هر گاه در عبارت فارسی اهلاً موصوف، خود کلمه ای فارسی باشد ولی صفت عربی آنوقت مطابقه این صفت با موصوف خیالی مؤنث عربی بسیار دیدنی و شنیدنی است مانند همین مورد «نرخ مندرجه» بهر حال چون ما عین متن را در اینجا نقل مینمائیم نخواستیم نسبت با آنچه «مندرجه» گردیده تغییر دادیم .

براههای موقتی در محل حاضر و نصب نماید هر گونه خسارتی که ناشی از غفلت در این موضوع باشد خاص و رانندگان وارد آید بعهده پیمانکار است مخارج تهیه و نصب علائم نیز بعهده پیمانکار است .

تبصره - راههای موقتی منحصر آ شامل جاده هائی است که بجای قسمتی از راه اصلی که در آن عملیات انجام میشود مورد استفاده قرار گیرد .

۴۳- آثار باستانی - هر گاه در حین عملیات آثار باستانی یا اشیاء قیمتی دیگری کشف شود پیمانکار موظف است فوراً نماینده اداره را برای تنظیم صورت مجلس و تهیه فهرست اشیاء مکشوفه مطلع نماید اشیاء مکشوفه بلاعوض وبدون تقاضای خرجی تمام بوزارت تحویل داده خواهد شد .

۴۴- محل اقامت قانونی پیمانکار - هر نامه ای که از طرف نظارت بنمایند مختار پیمانکار در کارگاه تسلیم شود همچنین هر نامه ای که اداره در تهران بنشانی مندرج در پیمان برای پیمانکار بفرستد بمنزله این خواهد بود که بشخص پیمانکار رسیده است. هر گاه پیمانکار محل خود را تغییر داد مکلف است در ظرف دو روز بوسیله نامه سفارشی اقامتگاه جدید خود را باداره اطلاع دهد .

۴۵- حل اختلاف - در صورت حدوث اختلاف بین وزارت و پیمانکار در مورد مواد پیمان و ضمایم آن حل اختلاف با توجه بکلیه اوراق و مشخصات و شرایط فنی و نقشه های پیوست پیمان که جزء لاینفک آنست در کمیسیون مرکب از نمایندگان مختار طرفین بعمل خواهد آمد در صورتیکه کمیسیون مزبور بجبهائی تشکیل نشود و یا در صورت تشکیل موفق بحل اختلاف نکرده کلیه اختلافات طبق قوانین موضوعه کشور شاهنشاهی ایران از طریق دادگاه قطع و فصل خواهد شد .

۴۶- نمونه ضمانت نامه های بانکی - ضمانت نامه های بانکی که پیمانکار بموجب بند های پنجم و یازدهم و شانزدهم بوزارت تسلیم مینماید باید مطابق نمونه زیر باشد :

وزارت راه

بانک - بموجب این تعهدنامه متعهد میشود که هر گاه آقای
 از تعهدات ناشیه از قراردادی که با آن وزارت راجع به دارد تخلف
 ورزد تا میزان مبلغ ریال بصرف اطلاع کتبی آن وزارت باین بانک

بدون احتیاج بهیچگونه آیین قضائی و اداری و بدون اینکه نیازی باقامه دلیل باشد بان وزارت پردازد. در صورتیکه در پرداخت تأخیر شود بهره دیر کرد را بانک از فرار تاریخ ۱۲/۱/۱۲ (دوازده درصد) در سال از تاریخ فردای روز دریافت نخستین مطالبه کتبی پرداخت نماید.

این تعهدنامه تا آخر روز معتبر بوده و پس از آن تاریخ بخودی خود از درجه اعتبار ساقط میگردد.

بازگ

۲۷- نمونه وکالتنامه نمایندگان فنی و مالی پیمانکار

اسم و نام خانوادگی موکل و سمت او:

آقای دارنده شناسنامه شماره صادره (۱)
 از بخش مدیر عامل که اقامتگاه او شهرستان
 خیابان کوچه کاشی شماره میباشد.

اسم و نام خانوادگی وکیل:

آقای دارنده شناسنامه شماره صادره
 از بخش که اقامتگاه او شهرستان
 کاشی شماره میباشد و جزء هیئت مدیره و یا از شرکای شرکت
 است که در اساسنامه نام او ذکر گردیده.

مورد وکالت: اجرای عملیات پیمان مقاطعه کاری شماره مورخ
 و کارگاه راجع به با حق توکیل غیره.

حدود اختیارات: وکیل دارای تمام اختیارات لازم جهت انجام کلیه کارها و مسائلی
 مربوط با اجرای پیمان نامبرده بالا که بین وزارت راه از یکطرف و آقای شرکت موکل از طرف
 دیگر منعقد شده است میباشد.

وکیل مخصوصاً حق دارد بنام موکل کلیه مراسلات و مکاتبات و هرگونه اوراق و
 اسناد را امضاء و بحساب موکل تعهد کند و مکاتبات و تلگرافها و اخطارات و ابلاغهایی که
 بنام موکل میرسد دریافت داشته صورت حسابهای ماهیانه (۱) همچنین صورت کارکردهای
 هفت ماهانه و صورت کارکرد قطعی را امضاء نماید.

۱- چون عین متن را نقل مینمایم هیچگونه تغییری را در این چند بند آخر جایز ندانسته
 و از تصحیح غلط خود داری کردیم

بطور کلی بفتح موکل اقدام نموده و هر کاری برای اجرای پیمان مزبور لازم باشد بجا آورد.

موکل تعهد مینماید تمام اقدامات و تصمیماتی که وکیل در حدود اختیارات این وکالتنامه در دفترخانه رسمی درجه اول شماره حوزه در تاریخ در حضور آقای موکل و آقای وکیل تنظیم گشت و طرفین متعاملین پس از بررسی دقیق مندرجات بالا با کلیه حقوق و وظائف نتیجه از آن موافقت دارند.

محل امضای وکیل

محل امضای موکل

محل تصدیق و امضاء و مهر مقامات رسمی

دفترچه مشخصات مشترك

چنانکه سابقاً نیز اشاره شد دفترچه مشخصات مشترك مدرکی است که قیدهای آن بکلیه پیمانهای يك وزارت شامل نمیشود بلکه کارها یا تدارکاتی که از یکنوع بوده و طبیعتاً با هم شباهت داشته باشد، مشمول دفترچه مشخصات مشترك مربوط میگردد. با این تعریف در يك دستگاه که وظیفه آن انجام کارها یا خدمات عمومی است اعم از اینکه آن کارها یا خدمات موضوع وظایف يك وزارت یا يك دستگاه یا يك اداره باشد ممکن است چندین دفترچه مشخصات مشترك وجود داشته باشد.

همیشه وجود دفترچه مشخصات مشترك ضروری نیست هرگاه عده پیمانهای از یکنوع زیاد نباشد یا وقتی شرایط مشترك برای یکنوع تدارکات محدود باشد در آن صورت تنظیم دفترچه مشخصات مشترك لازم نیست در این حالات شرایط مشترك را در دفترچه مشخصات ویژه درج مینمایند.

در اینجا ما میتوانیم بعنوان نمونه دفترچه مشخصات مشترك وزارت راه را در نظر بگیریم که مربوط با اداره کل ساختمان آن وزارت میباشد. این دفترچه که تاریخ آن آذرماه ۱۳۲۴ و هم اکنون معتبر میباشد نام آن «دفتر مشخصات و شرایط فنی همگانی» است و ماقبل از آنکه بشرح این دفترچه پردازیم ایراد و انتقاد خود را نسبت بعنوان یا نام آن ذکر مینمائیم:

هرگاه توضیحی را که سابقاً راجع بدفترچه شرایط همگانی بیان کردیم بیاد آریم

بخوبی معلوم میشود که استعمال کلمه « همگانی » برای این دفترچه مورد ندارد زیرا شرایط و مشخصات این دفترچه مربوط بیک قسمت از کارهای وزارت راه است که عبارت از راهسازی و پل سازی است .

کارهای دیگری در وزارت نامبرده وجود دارد که با راهسازی از یکنوع نمیباشد مانند اسفالت کاری یا کارهای ساختمانی چنانکه بهمین منظور یک «دفتر مشخصات ابنیه» وجود دارد .

نکته دیگر اینکه دفترچه مشخصات مشترك برای همین است که شرایط فنی و غیر فنی مربوط بکارهای از یکنوع در آن گنجانده شود . بنابراین در نامگذاری آن ذکر «شرایط فنی» لزومی ندارد و با این توضیحات بجای: «دفتر مشخصات و شرایط فنی همگانی» باید این دفتر را «دفترچه مشخصات مشترك» نامید که از نظر معنی صحیح و استعمال آن بواسطه کوتاهتر بودن آسانتر است .

هر چند بحث در کلمات موضوع اصلی کار ما نیست لیکن از آنجا که الفاظ دال بر معنی بوده و در وضع اصطلاحات همواره باید معنی و مقصود را در نظر داشت نمیتوان غفلت در این امر را جایز شمرد زیرا در غیر اینصورت استعمال واژهها و وضع اصطلاحات بدون رعایت مورد و معنی موجب اشتباه و سرگردانی میشود .

دفترچه مشخصات مشترك وزارت راه (دفتر مشخصات و شرایط فنی همگانی) مشتمل بر هشت قسمت است که تحت عنوان مواد هشتگانه ذکر میشود از اینقرار:

۱- مسیر خط ۲- عملیات خاکی و پی کنی ۳- مصالح ساختمانی ۴- ساختمان
طاقها ۵- کارهای متفرقه ۶- کارهای حفاظی و استحکامی ۷- ساختمان تونلها ۸- شن
ریزی خط (بالاست)

اینک بعنوان نمونه برخی از محتویات دفترچه مشخصات مشترك را ذکر مینمائیم:
ماده دوم عملیات خاکی و پی کنی خود مشتمل بر چندین قسمت است از اینقرار
عملیات مقدماتی - زه کشی - کارهای نهائی - خاکریزی - خاکبرداری - قرصه
خاک - برش در سنگ - توده ها - پی کنی .

زه کشی - چنانچه زمین آب خیزی را دارای چشمهها و ترشحات یا نفوذ آب باشد باید عمل زه کشی و استحکامی که مهندس اداره کل ساختمان لازم بداند توسط مقاطعه کار بوسیله حفر نهرها و زه کشها و یا ساختمان زه کشهای سنگی رو پوشیده و یا بطور نقب انجام یابد

ابعاد این مجاری توسط مهندس اداره کل ساختمان تعیین خواهد شد و مجاری مزبور باید طوری ساخته شود که جریان دائمی آبها تأمین گردد.

کارهای نهائی - سطح خط بر طبق قطع معمول با در نظر گرفتن اضافه ارتفاعی

که نشست بعدی خاک را جبران نماید ساخته خواهد شد - کارهای نهائی قطعی مقطعیها و شیروانیهای کارهای خاکی بموجب دستور مهندس اداره کل ساختمان قبل از تحویل موقتی انجام خواهد یافت.

در خاک برداریها باید ناهمواریهای زمین را مسطح و گودالها را خوب پر نمود شیروانی خاک ریزها و خاک برداریها و نهرها و ملحقات خط باید کاملاً هموار و دارای سطح لایه‌های منظم باشد کلیه ملحقات خط از قبیل توده‌های خاک و سنگ و زاغه‌ها و انحرافات راهها و غیره نیز باید بهمان طرزى که در مورد بدنه خط ذکر شده هموار شوند.

خاکریزی - خاک‌کپایی که بمصرف خاک ریز میرسد نباید دارای خورد و چوب و شاخه

و مواد نباتی دیگر باشد و همچنین کلوخ‌های خورد نشده در آن نباید در خاک ریزها بمصرف برسانند چنانچه مصرف خاک لایه یا خاک رس و یا خاک‌کپایی مشابه آن در خاکریزی لازم شود باید مطابق دستور مهندس اداره کل ساختمان عمل کرد.

غیر از موارد قهریه (فرس ماژر) که وزارتخانه کواهی نماید مسئولیت مرمت و

تعمیر شیروانیهای خط و خاکریزها که خراب شده یا شکاف برداشته و یا فرو ریخته یا اینکه در اثر باران وسیل از بین رفته باشد تا موقع تحویل موقتی بعهده مقاطعه کار است

خاکریزهای مجاور ساختمانهای فنی از قبیل پایه‌های پاهای کوچک و وسیله سنگچینی یا سنکریزی بصلحامت ۴۰ سانتیمتر از ساختمانهای بتائی شده مجزا خواهد شد

خاکبرداری - میزان شیب شیروانی خط در هر مورد توسط مهندس اداره کل

ساختمان تعیین خواهد شد شیب مزبور برای شیروانی برشهایی که در خاک‌کپایی ساخته

انجام مییابد بطوراً : ا خواهد بود عرض آبروی برشها ۲۵ سانتیمتر و حداقل عمق آن ۳۰ سانتیمتر خواهد بود - شیب دیوار طرف خط آبروها ۱/۵ : ۱ و شیب دیوار مقابل آن همان شیب شیروانی برش خواهد بود . ساختمان دیوارهای مزبور را باید طوری انجام داد که دارای سطح منظم باشد .

برش در سنگ حفر برشها در اراضی سنگی بوسیله کنگ یا بوسیله چال زدن انجام مییابد چنانچه سنگهایی که از برش مزبور بدست میآید در ساختمانهای فنی و حافظ قابل استعمال باشد بر حسب دستور مهندس اداره کل ساختمان بصرف خواهد رسید . در این صورت بر طبق شرایط فهرست بهای رفتار خواهد شد و چنانچه سنگهای مزبور قابل استعمال نباشد بمقتضیات یا در خاکریز بمصرف رسیده یا کناری توده خواهد شد

پی کنی - قبل از شروع بکارهای هر یک از ساختمانهای فنی و کارهای حافظ و غیره نصب علائم نقاط ثابت - تعیین محور مسیر - میخچه کوبی نقاط اصلی و تعیین وضعیت (۱) زمین توسط مهندس اداره کل ساختمان در حضور مقاطعه کار یا نماینده او انجام خواهد یافت

ماده سوم - مصالح ساختمانی

هر نوع مصالح ساختمانی که موقع تحویل دریای کاربندی مورد قبول مهندس اداره کل ساختمان واقع نگردد باید فوراً از محوطه مزبور برداشته شود .

سنگ - کلیه سنگهایی که بمصرف ساختمانها میرسد از کنهای سنگ یا از برشهایی که مهندس اداره کل ساختمان تصویب نموده باشد تهیه خواهد شد . مقاطعه کار موظف است عملیات استخراج کنهای مزبور را منظم انجام دهد چنانچه مهندس اداره کل ساختمان مشاهده نماید که در شرف اتمام است و یا مصالح آن نسبت به پیش مرغوب نیست مقاطعه کار مکلف است از استخراج کنهای مزبور صرف نظر نماید .

ماسه - ماسهها باید حتی الامکان از جنس سیلیس (سنگ چخماق) بدون خاک و خاک رس و مواد نباتی باشد و در صورت لزوم قبل از آنکه بمصرف برسد شسته و سرند

۱- «وضیعت» و «موقعیت» صحیح نیست و باید وضع و موقع استعمال کرد .

گردد بطوریکه حداکثر بیش از صدی پنج مواد خارجی نداشته باشد الخ .

از نمونه‌هایی که بطور اختصار ذکر شد بکیفیت دفتر مشخصات مشترک میتوان پی برد و برای اطلاع کامل، از محتویات دفتر مشخصات دیگر بنام «دفتر مشخصات ابنیه» که متعلق باداره کل ساختمان راه آهن است نام میبریم .

دفتر مشخصات ابنیه طبق تعریفی که سابقاً نمودیم از جمله دفترهای مشخصات مشترک است زیرا محتویات و شرایط آن بکلیه کارهای ساختمانی ابنیه شامل میگردد. این دفتر در مهر ماه ۱۳۳۲ چاپ شده و اکنون (۱) معتبر است چنانکه در ملاحظات مقدماتی آن مندرج است این دفتر بمنزله متمم دفتر مشخصات فنی عمومی «دفتر مشخصات مشترک» محسوب است و هر گاه بین مقررات دفتر مشخصات فنی عمومی و مقررات این دفتر که متمم آن شناخته میشود اختلافی بروز نماید ساختمان ابنیه را طبق مقررات دفتر مشخصات ابنیه باید انجام داد .

در شماره ۳ ملاحظات مقدماتی چنین مندرج است :

«علاوه بر شرایط معینه در دفتر مشخصات فنی عمومی و مقررات مخصوص حاضر ساختمان ابنیه بایستی کاملاً بر طبق نکات مندرجه در طرحها و نقشه‌های تفصیلی و موافق مشخصات هر کار بخصوص که در جدولهای ضمیمه بطرحها و نقشه‌های مذکور درج شده است انجام گردد» .

دفتر مشخصات ابنیه شامل ده قسمت است از اینقرار :

- ۱- کارهای خاکی : گود برداری و پی بطور کلی . ۲- کارهای بنایی . ۳- کارهای نجاری راجع بساختن شیروانی و غیره . ۴- پوشش شیروانیها . ۵- حلبی سازی - لوله کشی و غیره . ۶- آهنگری و چلانگری . ۷- نجاری درو پنجره و غیره . ۸- اندود و سفید کاری . ۹- سنگ فرش - فرش کف و غیره . ۱۰- رنگ کاری و شیشه بری .

برای شناسائی دفتر مشخصات بهمین اندازه از توضیحات و ذکر نمونه و محتویات

شاعت مینمائیم و در صورت ضرورت میتوان مستقیماً دفترهای مزبور را مورد ملاحظه قرارداد .

دفتر مشخصات ویژه (C. S.)

دفتر مشخصات ویژه مدرکی است که در آن خصوصیات راجع بطرز اجرای هر قرارداد بطور جداگانه تعیین میگردد مانند مقدار، محل تحویل و مدت آن، تخلف از شرایط عمومی، بهای قطعی و غیر آن .

وجود دفترچه مشخصات ویژه همیشه ضروریست و در مواردی که مختصات قرارداد کم و محدود باشد میتوان بوسیله آگهی با اطلاع پیشنهاد دهندگان رسانید و در مدارک پیمان از قبیل برگ پیشنهاد، تعهد کتبی و قرارداد بالاخص درج نمود و باین ترتیب ذکر شرایط مخصوص موضوع تنظیم با، مدارک جداگانه نمیگردد .

بطور خلاصه دفترچه قیود و شرایط عمومی و سندی که برای عقد قرارداد تنظیم میگردد در همه حال ضروری میباشد در بعضی قراردادها میتوان از دفترچه مشخصات یا مشترک یا دفترچه مشخصات ویژه و یا از هر دوی آنها صرف نظر نمود. بعنوان مثال میتوان نمونه قرارداد اداره کل ساختمان راه آهن و نیز نمونه پیمان اداره کل اسفالت وزارت راه را ذکر کرد .

ایراد عمده‌ای که نسبت بنمونه قرارداد اداره کل ساختمان راه آهن وارد است اینکه اکثر مواد مندرج در این نمونه قرارداد مربوط بمطالب کلی و شرایط عمومی است که در دفترچه شرایط همگانی وزارت راه مندرج است از قبیل:

ماده پنجم - تعهدات مقاطعه کار .

ماده هشتم - فهرست بهاها .

ماده نهم - وضعیت ماهانه کارها .

ماده دهم - تحویل موقت .

ماده یازدهم - وضعیت قطعی و واریز محاسبات .

ماده دوازدهم - مسؤلیت مقاطعه کار - تحویل قطعی - مسؤلیت مقاطعه کار نسبت

باشخاص ثالث .

ماده سیزدهم - شعبه بهداری .

ماده چهاردهم - طرز تأدیه وجه بکارگران و غذای آنها .

ماده پانزدهم - مراقبت مراکز کار .

ماده بیستم - موارد فسخ قرارداد و انجام عملیات بطریق امانی .

ماده بیست و ششم - اختلافات .

چنانکه ملاحظه میشود عنوانهای بالا موضوعهائی است که در دفترچه شرایط همگانی وزارت راه وجود دارد و چون این موضوعها کلیت دارد باید در دفترچه نامبرده طوری تنظیم شود که بکلیه قراردادها بتواند اطلاق شود و در متن قرارداد همینقدر قید شود که پیمانکار تمام مندرجات دفترچه شرایط همگانی را قبول دارد؛ در هر صورت در نمونه مذکور مواد مخصوص قرارداد نسبت بسایر مواد خیلی کمتر است از قبیل : ماده دوم موضوع قرارداد و ماده سوم شرح عملیات و ماده چهارم مصالح و افزار .

نمونه پیمان اداره کل اسفالت وزارت راه با نظر ما بطوریکه در بالا شرح آن گذشت بیشتر مطابق میباشد و این نمونه شامل موادی است که شرایط هر قرارداد بخصوص در آن قید و مندرج میگردد باین طریق که در هر ماده جا یا جاهای سفید گذارده اند که در هر قرارداد آنرا پر مینمایند .

سودمندی دفترهای مشخصات

دفترهای مشخصات دارای فواید زیادی است : اشخاصی که میخواهند با اداره قرارداد منعقد نمایند لازم است از مقرراتی که شامل آنان میگردد باسانی اطلاع حاصل کنند و هرگاه قواعد و مقررات مربوط در مدرکی درج شده و موجود باشد میتوانند بدون اشکال آنرا مورد بررسی و مطالعه قرار دهند؛ گذشته از این چون دفترهای مشخصات (C. C. G. و C. C.) در واقع دائمی بوده و دیرزمانی میگردد تا تغییری آنها در جزئیات در آنها صورت گیرد، کسانی که همیشه اوقات با اداره طرف بوده و با آن قرارداد منعقد میکنند هر بار لازم نیست بمطالعه و رسیدگی دفترهای مشخصات از نواشتغال ورزند .

برای کارمندان اداری مزایای دفتر مشخصات واضح است زیرا کارهای مربوط به تهیه خدمات هر قرارداد بی اندازه سهل و ساده میشود. وقتی دفترچه شرایط همگانی و دفترچه مشخصات برای یکمرتبه تهیه و آماده گردید آنچه باقی میماند عبارت از تعیین موجبات یا جزئیات مخصوص بهر پیمان است تا کار با تدارکات موضوع قرارداد بدرستی تعیین و تعریف صحیح آن معلوم گردد.

علاوه بر مراتب بالا در ضمن اجرای پیمان و پس از پایان آن هر يك از طرفین قرارداد بر تعهدات و حقوق خود بدرستی واقف میباشند. دفترهای مشخصات دو گانه (C. C. G. و C. C.) نتیجه تجربیات ممتد اداره میباشد؛ هر وقت در اثنای عمل مسأله تازه ای پیش آید و یا آنکه مشکلی از طریق رویه قضائی حل شود اداره از آن استفاده نموده هنگام تجدید نظر در دفترچه مشخصات مشترک و دفترچه شرایط همگانی ماده ای را تغییر میدهد و یا ماده جدیدی اضافه مینماید تا در آینده اشکال مزبور پیدا نشود از اینرو فایده و اهمیت دفترهای مشخصات بخوبی معلوم میگردد.

تعیین پیمانکار

برای تعیین پیمانکار دو طریقۀ بنظر میرسد :

اول اینکه دست اداره در انتخاب پیمانکار کاملاً آزاد باشد در این صورت اداره داوطلبان نامطلوب را بعلت نداشتن صلاحیت فنی یا تردید در اعتبار آنها از خود دور میکند لیکن با این طریقۀ راه سوء استفاده باز میشود و هزینه های هنگفت متوجه شخص حقوق عمومی میگردد.

طریقۀ دوم آنست که اختیار انتخاب مقام صلاحیت دار محدود باشد و همانطور که برای تعیین کارمندان دولت ممکن است طریقۀ مسابقه را معمول دارند در اینجا پیمانکاری انتخاب شود که تقاضای او از حیث کمیت رقم کمتری را نشان دهد. این طریقۀ از نظر مالی ترجیح داشته و مانع از این میشود که جریان امور بر وفق دلخواه اشخاص واقع شده و ایجاد مناقشات و دردسر نماید، لیکن بالضرورة موجب آن نخواهد بود که با صلاحیت ترین داوطلبان انتخاب شود علاوه بر آن از نظر مالی نیز غالباً ظاهری بوده و واقعی نمیباشد مانند مواردی که پیمانکاران بین خود تبانی و توافق کنند برای آنکه یکی از آنها برنده کار شود.

بنا بر شرح بالا اختیار طریقه دوم باید همراه با احتیاطهای لازم بوده و بقدر امکان در آن تعدیل بعمل آید. طریقه معمول در ایران همین طریقه دوم یعنی محدود بودن اختیار انتخاب داوطلبان میباشد.

مناقصه - طریقه معمول از سابق تا کنون آنستکه پیمانکار بر اصل رقابت بین داوطلبان با انتشار آگهی قبلی و شرکت در مناقصه تعیین گردد از طریق مناقصه ادار نمیتواند حداقل بهایا حداکثر مزایا را از راه تخفیف قیمت بدست آورد از اینقرار که فهرست قیمتها را تنظیم میکند و بالاترین قیمتهای مندرج در آنرا مورد قبول قرار میدهد. شرکت کنندگان پیشنهادهای خود را در برگهای مخصوصی درج کرده تسلیم مینمایند آنگاه پیشنهاد توسط کمیسیون یا دفتر مناقصه در جلسه علنی و همگانی باز میشود (۱) و کسی که بهای پیشنهادی او از همه کمتر و یا میزان تخفیف او از همه بیشتر بود برنده مناقصه اعلام میگردد در فرانسه برای کارهای دولت و استانها مناقصه باید مورد قبول وزیر فواید عامه و برای کارهای شهرها مورد قبول استاندار یا فرماندار واقع شود مقام صلاحیت دار میتواند از پذیرفتن مناقصه امتناع نماید لیکن تصمیم امتناع باید مبتنی بر دلائل موجه باشد.

پیشنهاد دهندهای که برنده مناقصه اعلام میشود در مقابل اداره دارای تعهد میگردد لیکن تعهد اوفتظ عبارت از اینست که پیشنهاد خود را تا انقضای مدتی که برای آن مقرر است نگاه دارد همپنکه مناقصه مورد پذیرش واقع شد قرارداد وجود پیدا میکند. در فرانسه برای قراردادهای دولت هر گاه طریقه دیگری پیش بینی نشده باشد و مخصوصاً برای قراردادهای کار که از نوعی عادی و متعارفی باشد اصل مناقصه مراعات میشود و بعلاوه چنین مقرر است:

الف - در قراردادهایی که رقابت نامحدود موجب اختلافاتی میگردد مناقصه محدود را پیش بینی کرده اند و در اینصورت پیمانکاران باید دارای برخی شرایط و تضمینهای شغلی و مالی باشند. برای آنکه مناقصه صحیح باشد باید لااقل سه نفر از پیشنهاد دهندگان برای

۱- دفتر مناقصه در فرانسه برای کارهای دولت تشکیل میشود از استاندار و مدیر کل ثبت اسناد و خالصجات و ممبر و خزانه داری کل با حضور سر مهندس و یا از فرماندار یا کمک شهردار مرکز شهرستان و دو نفر عضو انجمن ولایتی با حضور یک مهندس. برای کارهای شهر دفتر مناقصه مرکب میشود از شهردار یا کمک دو نفر عضو انجمن شهرداری و با حضور تحویلدار شهر.

شرکت در مناقصه از طرف وزیر مورد قبول واقع شوند.

ب - در مواردی مناقصه با ضریب را معمول میدارند در اینصورت از یکطرف برای قیمتتها و از طرفی دیگر برای مرغوبیت نمونه‌هایی که تسلیم شده قائل بضریب میشوند و از تر کیب آنها پیمانکار برنده را معین مینمایند.

مراجعه به پیشنهادها - در مواردی که امر فوریت دارد و یا وقتی از اعمال مناقصه نتیجه بدست نیامده است همچنین در اوقاتی که اوضاع اقتصادی ایجاب کند ممکن است از داوطلبان خواسته شود تا هر يك پیشنهاد خود را تسلیم دارند. شرایطی که در پیشنهادها باید مراعات شود و مقررات مسابقه (در صورتیکه اقدام بترتیب مسابقه نمایند) و مهلتی که در ظرف مدت آن پیشنهادها باید تسلیم شود با اطلاع همگان و یا پیمانکارانی که اداره انتخاب کرده برسد.

اداره قیمتتهای پیشنهادی، ارزش فنی کارها یا ملزومات و تدارکات موضوع پیمان و میزان اعتبار مالی و حرفه‌ای پیشنهاد دهندگان را مورد دقت قرار میدهد و در انتخاب خود آزاد است؛ چون موافقت وزیر لازم است باید گزارش مخصوصی از طرف کار مندیبا کمیسیون صلاحیت‌دار بوی تقدیم گردیده و معلوم دارند پیمانکاری که تعیین شده کمترین قیمت را پیشنهاد کرده است.

قرارداد با توافق طرفین و صورتحساب

بطور استثناء ممکن است اداره قراردادهای مرضی الطرفین و مستقیم با اشخاص منعقد نماید چنانکه در مورد معاملات غیر مهم و یا کارهایی که میزان آن از مبلغ معینی تجاوز ننماید این طریق را بکار میبرند.

منع اشخاص فاقد صلاحیت و اعتبار

کمیسیون مناقصه فقط از کسانی پیشنهاد میپذیرد که از نظر مالی دارای اعتبار کافی و تضمین و نیز دارای صلاحیت فنی باشند. علاوه بر این شرکت کنندگان باید مبلغی بعنوان وجه الضمان و دیعه بسپارند چنانکه در دفتر شرایط کلی وزارت راه در ایران این موضوع پیش بینی شده و پیشنهاد دهندگان باید بطور موقت وجه الضمانی بسپارند و در صورتیکه برنده مناقصه نشدند آنرا مسترد میدارند.

در فرانسه برای شرکتتهای کاری مزایائی قائل شده‌اند چنانکه میتوانند قراردادهای کار با توافق منعقد کنند بشرط آنکه میزان آن از حد اکثر معینی تجاوز نکند و در قراردادهای

مناقصه نیز تا حد معینی از سپردن حق الضمان معافیت دارند و در صورت تساوی میزان تخفیف بها نسبت بدو طلبان دیگر حق ترجیح دارند .

در فرانسه مقرر است کارهایی که توسط صنعتگران جزء ممکن است انجام گیرد در صورت تساوی بها تا میزان يك ربع کار را باید بصنعتگران مزبور و یا شرکتهای تعاونی آنها واگذار کرد . همچنین راجع بکارهای مربوط بصنایع ظریفه تا میزان نصف این قبیل کارها اختصاص بشرکتهای تعاونی هنرمندان و صنعتکاران ظریف دارد .

مقامات صلاحیت دار حق دارند در مناقصه معینی بیک یا چند پیشنهاد دهنده حق شرکت ندهند همچنین ممکن است بعلتهای مربوط بصلاحیت فنی یا بمنظور حسن انجام خدمت همگانی پیمانکاری را از شرکت جستن در کلیه مناقصهها در يك اداره یا وزارتخانه ممنوع سازند .

ایرادهایی بطریقه مناقصه وارد مینمایند از اینقرار که پیمانکاران در عمل باید یکدیگر تباری میکنند برای آنکه در پیشنهاد بها یا تخفیف از حد معینی تجاوز نمایند و یا آنکه ترتیبی بدهند که یکی از آنها پیشنهاد دهنده باشد . دیگر آنکه کمیسیون مناقصه بطور کلی وسیله و صلاحیت فنی برای تشخیص قابلیت پیمانکاران را ندارد .

موضوع بها در پیمانکاری

موضوع قیمت مهمترین قسمت در قراردادها میباشد و سه طریق عمده برای آن موجود است از اینقرار:

۱- طریقه مقطوع . ۲- طریقه سری قیمتها . ۳- طریقه واحد مقیاس .

۱- **طریقه مقطوع (۱)** - در قرارداد کارهای همگانی از یکطرف نوع کار و مقدار

آنها تعیین مینمایند از طرف دیگر مبلغی را که بر روی هم پیمانکار باید دریافت دارد، بدون آنکه مقدار کارهای انجام دادنی را اندازه گیری نمایند . این طریقه در کارهای ساده و یکنواخت و کم اهمیت بکار میرود .

۴- طریقه سری قیمتها (۱) - در قرارداد سری قیمتها از طرفی کارهای گوناگونی که باید انجام گیرد بر شمرده و ذکر میکنند (مانند پی کتی - بنائی - پوشش سقف و غیره) از طرف دیگر بهای واحد هر نوع کار (متر مربع - متر مکعب و غیره) با خصوصیات آن در سریها معلوم گردیده فهرستی از آن ترتیب میدهند. در این نوع قرارداد مقدار کاری که باید انجام گیرد قبلاً تعیین نمیشود و تا کار پایان نرسیده نمیتوان مقدار آنرا معلوم کرد.

این طریقه در مواردی معمول است که هنگام عقد قرارداد مقدار کار را بدرستی نمیتوانند معلوم نمایند و بهمین واسطه پیمانکاران جدی کمتر مایل بدان میشوند زیرا در مقابل تهیه وسایل و افزایش کار و فراهم آوردن سرمایه و جمع آوری کارگران ممکن است مقدار کار برای استفاده از وسایل مزبور کافی نباشد و پیمانکار مواجه با زیان گردد. عکس آن نیز ممکن است باین معنی که وسایل تهیه شده برای انجام کار باندازه کافی نباشد و در نتیجه پیمانکار از عهده انجام تعهدات خود بر نیاید. بنابراین جهات است که معمولاً مبلغ کل هزینه را بر آورد میکنند و باین ترتیب اهمیت کار معلوم میگردد.

۴- طریقه واحد مقیاس - در این طریقه موضوعهای ذیل بدقت تعیین میگردد:

۱ - نوع کارهای گوناگونی که باید انجام گیرد (کارهای خاکی - بنائی و غیره).

۲ - مقدار کارها بر حسب واحد هر نوع کار.

۳ - سری قیمتها که نسبت بواحد مقیاس انواع گوناگون کارها اعمال میشود.

با ترکیب معلومات بالا اداره و پیمانکار بر میزان حقوق و تعهدات خود بدرستی وقوف مییابند و بخصوص میتوانند از ابتدا مبلغ قیمتی را که باید در یافت یا پرداخت کنند بدرستی معلوم دارند. این قسم قرارداد از همه بیشتر معمول است در حالی که طریقه سری قیمتها طریقه استثنائی است.

بطور کلی میتوان گفت طریقه سری قیمتها و همچنین طریقه واحد مقیاس عبارت

۱- سری قیمتها غیر از فهرست بهاست سریهای بها اجزاء تشکیل دهنده فهرست قیمتها و رابطه این دو رابطه کل با جزء است لیکن در ایران در هر دو حال فهرست قیمتها استعمال مینمایند ولی برای پرهیز از اشتباه و ابهام لازم است اصطلاحات را از یکدیگر تفکیک نموده یکی را بجای دیگری استعمال نکرد. برای اطلاع بیشتر نسبت بموضوع بهتر است بفهرست بهاها مربوط باداره کل ساختمان راه آهن چاپ آبانماه ۱۳۳۳ که اکنون مورد عمل است مراجعه نمود.

از طریقه‌های تعیین بهای کار بر اساس فهرست قیمت‌ها می‌باشد .

مدارك فرعى قرارداد کار

غالباً اتفاق می‌افتد که برای تعیین بها تنظیم مدارك دیگری مورد ضرورت واقع شود در این صورت آن مدارك جزء قرارداد بشمار رفته و از این قرار می‌باشد :

۱- **دفترچه مشخصات ویژه** - (۱) این دفترچه حاوی شمارش کارها است که بر حسب انواع طبقه بندی شده همچنین طریقه اندازه گیری کارها را معلوم می‌دارد . راجع بچیزهای دیگری که در دفترچه مشخصات ویژه ذکر می‌گردد مانند مدت انجام کار، درجه مرغوبیت مصالح و غیره سابقاً توضیح داده شده است .

۲- **بر آورد مقدار کار** - بر آورد مقدار کار تقریبی است و در مواردی بکار می‌رود که اندازه گیری کار پس از اتمام آن یا خیلی مشکل و یا غیر ممکن است . در قرارداد قید می‌شود که مقادیر مندرج در بر آورد بر اساس مقطوع برای محاسبه بها می‌باشد در این حالت هر گاه پیمانکار نسبت به بر آورد کار اعتراض داشته باشد لازم است قبل از شروع بکار در مدت مقرر با حضور نماینده اداره نسبت به بر آورد تحقیق بعمل آورند پس از شروع با تمام کار و هنگام دریافت بها با اعتراض مقاطعه کار ترتیب اثر داده نمی‌شود .

۳- **فهرست قیمت‌ها** - این فهرست حاوی سری‌های گوناگون بهای واحد برای هر نوع کار می‌باشد تسویه قطعی حسابها و نیز محاسبه پرداختها علی الحساب بوسیله فهرست قیمت‌ها بعمل می‌آید. برای آنکه پیمانکاران را و طلب شرکت در مناقصه بتوانند بطریقه تعیین قیمت‌ها از طرف اداره آگاهی حاصل نمایند یک جزوه تفصیلی بـفـهـرست قیمت‌ها ملحقه بینمایند که در آن عوامل گوناگون که برای تعیین واحد بها برای انواع کارها مورد استفاده اداره قرار گرفته مندرج گردیده است . بوسیله این اطلاعات پیمانکار خود میتواند محاسبات منظوری بعمل آورده و طرح پیمانرا مورد بررسی قرار دهد .

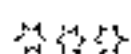
در نتیجه جزوه تفصیلی از جمله مدارك و برگه‌های پرورنده است که پیمانکاران قبل از مناقصه بآن مراجعه می‌نمایند. دستورهای وزارتی طریقه تعیین قیمت‌ها را برای عمل مأموران معلوم می‌دارد و در صورتیکه مبنای صحیح و مورد اطمینانی برای اینکار در دست نباشد از الحاق جزوه تفصیلی بـفـهـرست قیمت‌ها باید خودداری نمایند .

۴- بر آورد هزینه (۱) - مجموع هزینه کاربنتخمين معين ميشود از اين قرار كه نسبت بمقادير كار پيش بيني شده قيمتهای مندرج در فهرست قيمتهارا اعمال ميکنند. منظور از بر آورد هزینه آنست كه اداره از ميزان تحمييلات مالي كه در نتيجه قرار داد كار پيدا ميشود آگاهی حاصل كند. بر آورد هزینه از نظر پيمانكار فقط در دو مورد ممكن است محل استفاده واقع شود :

۱- در صورتيكه قرار داد كار همگاني براي بر آورد هزینه ارزش قضائي قائل شده باشد .

۲- هر گاه در نتيجه عمل اداره يا بعلت اوضاع واحوال اقتصادي در اجراي پيمان از حدود قرار داد تجاوز كنند در اين صورت بر آورد هزینه مبنای محاسبات قرار ديگيرد. بسبب عمل احتمالي كه بر آورد هزینه ميتواند داشته باشد بايد آنرا با اطلاع پيمانكار رسانيد.

۵- فهرست مردها - بوسيله فهرست دستمزدها معلوم ميگردد اكثر كارگراني كه همان تخصص و يا حرفه را دارند و دارای استعداد فوق العاده هم نميباشند معمولاً در چه حدودی مزد دريافت ميدارند بنا بر اين كارگرانيكه استعدادشان از حد متوسط بالاتر يا پائين تر باشد در فهرست مردها منظور نميشوند . نرخ مردها ممكن است بر حسب ساعت كار ياروز معين شود همچنين از روي حاصل و نتيجه كار در صورتيكه در محل بنا حرفه مورد نظر چنين معمول باشد كه آنرا در اينحالت كار مزد خوانند هر گاه در يك استان دستمزد يا كار مردهای مختلف بر حسب نواحی مختلف معمول باشد در اينصورت چندين فهرست براي مردها تنظيم مينمايند .

غير از مدارك پيش گفته شده مداركهای ديگري موجود است كه از نظر كسب اطلاعات مورد استفاده اداره قرار ميگيرد و تسليم اين مدارك به پيمانكار هميشه ضروري نيست مانند نقشهها ومقاطع و جزوههای حفر زمين (براي گمانه زدن) . بعضی اوقات پيمانكار را بايد از وجود مداركهای از قبيل نقشهها ومقاطع آگاه ساخت و در بعضی موارد نيز بر حسب دفترچه مشخصات بايد بعضی از اين مدارك را به پيمانكار تسليم كرد (مانند نقشه ومقاطع) .

هر گاه اداره مقتضی داند که برای پیمانکاران داوطلب ورود در مناقصه کارمطالعه طرحها آسانتر گردد بعضی از مدارك بالارا در دسترس آنها قرار میدهد تا از روی آنها کپی بردارد .

در مواردی که اداره بخواهد اطلاع پیمانکاران از مدرکی تأثیر قضائی داشته باشد دستور میدهد که ذیل آنرا امضاء کند و در غیر اینصورت نمیتوان از مدرك بدون امضاء علیه پیمانکار استفاده نمود . لیکن باید متوجه بود که امضاء پیمانکار ماهیت قضائی این قبیل مدارك را تغییر نمیدهد باین معنی که با وجود امضاء پیمانکار این مدارك را نمیتوان بعنوان سند قرارداد تلقی نمود .

تعهدات طرفین قرارداد

تعهدات پیمانکار

تعهدات پیمانکار کارهای عام المنفعه یا تهیه مواد و ملزومات و تداركات عبارت از اجرا و انجام کاریا تحویل مواد و ملزومات میباشد . در صورتیکه قیودی بنفع کارگران جزو قرارداد باشد مراعات و انجام آن بر عهده پیمانکار است اداره دارای حق مراقبت و نظارت میباشد و این نظارت استمراری و در هر روز صورت میگیرد . اداره همواره حق دارد مواد و مصالحی را که معیوب و یا بد تشخیص دهد رد کند و در این زمینه حتی در مواردی که کالا یا ملزومات خوب باشد نمیتوان اداره را مجبور بقبول آن کرد؛ البته در چنین حالتی بر عهده اداره است که زیان پیمانکار را جبران کند (اینحالت در مواردی است که موضوع پیمان تهیه مواد و ملزومات و تداركات باشد) .

بطور خلاصه تعهد پیمانکار هنگامی انجام میگیرد که مواد و ملزومات را تحویل داده مورد پذیرش واقع شود و در مورد پیمان کاروقتی است که کارها را تحویل دهد و اداره قبول نماید .

پس از پذیرش قطعی پیمانکار مسئولیتی در مقابل معایب کاریا فساد کالا نخواهد داشت مقاطعه کار بدون اجازه حق ندارد کار را بدست دوم دهد زیرا قرارداد باشخص او بسته شده و موضوع شخصیت بخصوص در پیمان کار مسئله بسیار مهم و اساسی بشمار میرود (۱) .

۱ - تعهدات و مسئولیتهای پیمانکار در بند سوم دفترچه شرایط کلی وزارت راه (دفترچه قیود و شرایط عمومی) مندرج است و قسمتهای قابل توجه آن از اینقرار

بقیه باورقی در صفحه بعد

تعهدات اداره (صاحب کار) - اداره حق ندارد کارمورد پیمانرا بدیگری رجوع نماید و موظف است کاررا تحویل گرفته بهای قرار دادی را در موقع مقرر بپردازد . ممکن است از مبلغ قرارداد بعلت معایبی که در کار تشخیص داده شده کسر گردد . در مقابل وقتی مداخلات اداره کارمقاطعه کاررا سنگین تر نماید بهای پرداختی هم بایدافزوده گردد . اصولاً بهای پیش بینی شده در مقابل شرایط پیمان است حال هر گاه ادارهمواد و ملزومات اضافی یا مقدار کار بیشتری بخواهد میگویند این کیفیت مربوط بعمل اداره (۱) بوده و باید جبران و بهای آن پرداخت شود .

بطوراستثناه ممکن است قیودی در قرارداد حقوق اداره را نسبت بافزایش کار بدون جبران بهایپیش بینی کند؛ بطور کلی نسبت کاهش یاافزایش کارها ازحد معینی تجاوز نمینماید (۲) ولی ازاینمورد گذشته مداخلات اداره حین انجام کار که درجای خودقانونی

بقه پاورقی از صفحه قبل

است : پیمانکار متعهد میگردد کلیه کارهای موضوع پیمان را طبق قواعد و اصول دفتر مشخصات عمومی و شرایط فنی و نقشه ها و طرحها و نمونه ها و اسنادی که اداره باو میدهد انجام نماید .

پیمانکار مسئولیت کامل حسن انجام کلیه کارهاییکه بموجب پیمان باو محول شده است درقبال وزارت بعهدہ میگیرد و نظارت اداره در عملیات پیمانکار بهیچوجه باعث کاستن این مسئولیت نخواهد بود .

همچنین پیمانکار مسئول دوام و استحکام ابنیه فنی مورد پیمان میباشد . هر گاه در ضمن کاریا در ظرف دوره تضمین مندرجه در پیمان نواقص و معایبی در کارها مشاهده شد پیمانکار موظف است عملیاتی را که بنظر اداره ممیوب تشخیص گردیده است بهزینه و مسئولیت خود تخریب و تجدید نماید و چنانچه منتهی تا ده روز بعد از اخطار کتبی اداره شروع تعمیر ننماید اداره حق خواهد داشت بهر نحو بکه صلاح و مقتضی بدانند تعمیرات لازمه را بهزینه و مسئولیت پیمانکار انجام دهد و بهیچگونه اعتراضی از این حیث پذیرفته نخواهد بود . پیمانکار مکلف است بهزینه و مسئولیت خود موقعیت ابنیه فنی را بر طبق نقشه ها و طرحهای مربوطه تحت نظر مهندس ناظر روی زمین تعیین نماید . پس از انجام این منظور صورت مجلس با توافق طرفین مبنی بر رسیدگی و تصدیق حسن انجام کار و پذیرفته شدن عمل نشانه گذاری تدوین خواهد شد .

۱ - در اصطلاح حقوق اداری بهرآنسه آنرا *fait de l'administration* خوانند .

۲ - در راهسازی و پیماسازی فرانسه این نسبت $\frac{1}{4}$ است .

و جایز می باشد جبران زیان پیمانکار را لازم می آورد (۱).

انجام نیافتن تعهدات

از طرف اداره - هر گاه اداره بتعهد خود عمل نکند پیمانکار حق دارد مطالعه خسارت نماید و یا آنکه قرارداد را فسخ کند وی میتواند بمرجع صلاحیت داری که برای حل اختلافات و مناقشات پیش بینی شده مراجعه و حق خود را استیفا نماید (۲).

از طرف پیمانکار - در صورتیکه مقاطعه کار بتعهد خود عمل نکند و کار را انجام ندهد و یا بعهد خود نسبت بحسن انجام کار وفا نکند ادارا میتواند بادر یافت خسارت جبران زیان خود را بنماید و یا تصمیمات لازم برای تأمین اجرای کار اتخاذ کند.

ممکن است خسارت بطور مقطوع بعنوان جریمه در قرارداد پیش بینی شده باشد مثلاً برای هر روز تأخیر فلان مبلغ پیمانکار بپردازد - پیش از قرارداد پیمانکار باید مبلغی بصورت وجه نقد یا ضمانت نامه بانکی بعنوان تضمین حسن انجام تعهد بسا اداره بسپرد هنگامی که جریمه تعلق گیرد از مبلغ تضمین برداشت میشود در اینحالت مقاطعه کار باید

۱ - آنچه در اینجا تحت عنوان تعهدات طرفین پیمان و عنوانهای بعد ذکر میشود اصولی است که از تجربه و نرس نتیجه سالهای دراز عمل در کشورهای با سابقه نسبت با اجرای کارهای همگانی بدست آمده است و دفترچه شرایط کلی وزارت راه مانند سایر دفترهای مشخصات آن با پیروی از همین اصول تدوین گردیده است و با وجود این در هر جام مقتضی باشد ترتیب معمول در ایران را در حاشیه یا متن ذکر میکنیم. ضمناً باین نکته توجه باید کرد که بسیاری اصلاحات و تکمیلات در دفترهای مشخصاتی که اکنون در وزارت راه معمول است چنانچه سابقاً هم اشاره شد ضرورت دارد بنابراین بهترین و مناسبترین طریقه همین است که اصول و کلیات را ذکر کرده در ضمن بوضع و کیفیت معمول در کشور خودمان نیز آشنائی حاصل کنیم و همواره در نظر داشته باشیم که آنچه در درجه اول اهمیت است همان اصول و کلیات می باشد؛ توضیح آنکه مقرراتیکه در زمان معینی در یک کشور معمول است تابع زمان و مکان و مقتضیات دیگر بوده و همواره در حال تغییر و تحول است نهایت اینکه این تغییر و تحول باید متوجه جزئیات و نحوه عمل باشد و کلیات و اصول همچنان ثابت در جای خود پایدار باقی ماند.

۲ - طبق بند بیست و پنجم دفترچه شرایط کلی وزارت راه در صورت اختلاف بین وزارت و پیمانکار در مورد مواد پیمان و ضوابط آن حل اختلاف توسط کمیسیون مرکب از نمایندگان مختار طرفین بعمل خواهد آمد در صورتیکه کمیسیون مزبور بجبهاتی تشکیل نشود و یا در صورت تشکیل موفق بحل اختلاف نگردد کلیه اختلافات طبق قوانین موضوعه کشور شاهنشاهی ایران از طریق دادگاه قطع و فصل خواهد شد.

در ظرف مدت معینی تضمین خود را تکمیل نماید .

برای تعیین تکلیف و رفع تعطیل کار همگانی اداره میتواند طبق سه قاعده ذیل

عمل کند :

۱- ادامه کار بطریق امانی - وقتی پیمانکار بانجام کار مبادرت ننماید اداره کار را مستقیماً بدست میگیرد و بطریق امانی عمل میکند لیکن این امر موقتی است و بمحض آنکه پیمانکار قادر بانجام کار شود ادامه کار بخود او واگذار میشود - در مورد قراردادهای خرید ملزومات و تدارکات اداره ناچار بحدد قرارداد دیگری است تا وقتی که مقاطعه کار اصلی خود بتواند کالا را تهیه نماید .

۲- فسخ پیمان - اداره در موقع مقتضی میتواند قرارداد را فسخ کند بدون آنکه بمرجع قضائی مراجعه نماید در مورد خسارت بدواری رجوع نمیکند - هر گاه فسخ بدون علت و غیر موجه باشد پیمانکار حق دارد بمرجع قضائی شکایت کرده و علاوه بر خسارت مبلغی بعنوان سود نابرده (عدم النفع) مطالبه نماید .

۳- تجدید مناقصه - برای آنکه کار دچار تعطیل و بی تکلیفی نشود اداره بامسئولیت وزیران احتمالی مقاطعه کار اقدام بتجدید مناقصه مینماید توضیح آنکه هر گاه در تجدید مناقصه میزان پیشنهاد از سابق بیشتر باشد تفاوت مبلغ را پیمانکار باید بپردازد و هر گاه پیشنهاد بمبلغ کمتری باشد تفاوت بسود اداره است .

پیش از اجرای تصمیمهای گفته شده در بالا باید الزاماً پیمانکار اخطار کنند مگر آنکه در دفترچه مشخصات قید شده باشد که اخطار قبلی لازم نیست و یا آنکه طبع کار و بودیت امر آنرا ایجاب نماید .

علاوه بر پرداخت خسارت ممکن است اداره اعلام کند که در آینده پیمانکار خطای حقی شرکت در مناقصه ندارد. باید دانست که این تصمیم کیفر اخلاقی بسیار شدیدی از لحاظ مقاطعه کار میباشد .

گسترن پیمان براراده صاحبکار

هر گاه ضمن اجرای قرارداد ادامه آن بتشخیص مقام صلاحیت داریفایده یا غیر مقتضی تشخیص داده شود شایسته آنست که بخاطر حفظ مصالح عامه پیمان خاتمه دهند در اینصورت لازم میآید در مقابل فسخ قرارداد پیمانکار حقی پرداخت شود نهایت اینکه باید دانست میزان و مبلغ این حق از چه قرار میباشد .

در این قبیل موارد یعنی وقتی بدون خطا یا قصوری از طرف مقاطعه کار اداره پیمان را فسخ نماید حقی که مورد مطالبه پیمانکار ممکن است قرار گیرد از دو قسمت مرکب میشود :

۱- برای جبران زیاده‌وارد ازینقرار که پیمانکار برای تهیه وسایل و ماشینها و افزار کار و نیز بکار گماشتن کارکنان دستگاه خود اعم از کارمندان فنی یا کارگران ساده متحمل صرف هزینه‌های زیاد میگردد و وقتی ناگهان بنا بر تصمیم اداره کار متوقف گردید سرمایه نقدی و جنسی (ماشین آلات و افزار) پیمانکار و همچنین کارکنان وی ناگزیر معطل و بلااستفاده میمانند و تا وقتی وسایل مزبور مجدداً در کار دیگر مورد استفاده قرار گیرد و کارمندان مشغول کار شوند ممکن است مدتی بگذرد و در طول آن مدت ناچار باید از یکطرف سود سرمایه فراهم آورده و از سوی دیگر حقوق کارمندان پرداخت شود و این جمله موجب آن میگردد که پیمانکار دچار زیان شود (۱).

۲- زحماتی را که پیمانکار برای تهیه سرمایه و دست کار تحمل مینماید همچنین قبول بار مسئولیت انجام کار آنهم بطریق شایسته و قابل قبول و بطور کلی چرخاندن دستگاه و اداره امور مربوط با تمام دردها و مشقاتی که ممکن است در بر داشته باشد، تنها بمنظور آن نیست که زیانی متوجه او نشود بلکه در درجه اول استفاده و منفعتی را در نظر دارد که مابازاء ریختن سرمایه و فراهم آوردن وسایل و موجبات کار و جبران زحمت و تلاش و کوشش وی در انجام کار و پیشرفت آن میباشد. با ملاحظه این احوال هرگاه در اثناء عمل صاحبکار یکطرفه و صرفاً بنا بر نظر و میل خود پیمان را فسخ نماید اقتضای عدالت و انصاف آنستکه سود عادله را که قاعدهً باید نصیب مقاطعه کار شود بتمامی و یا لااقل قسمتی از آنرا بپردازند. سودی را که در صورت ادامه کار عاید طرف قرارداد میشد و بعبارت گسستن پیمان از آن محروم میگردد در اصطلاح حقوقی سود نابرده (عدم النفع) (۲) میخوانند.

رویه معمول در ایران در موارد فسخ پیمان

فسخ پیمان و ترتیب انجام بقیه کار در بند بیستم دفترچه شرایط کلی وزارت راه مندرج است که سابقاً در قسمت مربوط دفترهای مشخصات ذکر کردیم و در اینجا اشاره بقسمتهای

۱- در اصطلاح حقوق رومی و لاتین آنرا *Damnum emergens* خوانند.

۲- لاتین آن *Lucrum cessans* میباشد.